

Ks. Dr Andrzej Steckiewicz,

Mińsk, Białoruś

Troska o rodziny na Białorusi

Oficjalne statystyki i polityka prorodzinna.

Według danych Narodowego Komitetu Statystycznego, opublikowanych w Roczniku Demograficznym 2016 r. występuje pozytywny wzrost wskaźnika urodzeń na razie o kilka procent, ale obserwuje się wzrost zauważalny. Wzrost narodzin trzeciego i kolejnych dzieci pokazuje, że więcej Białorusinów decyduje się na wielodzietność (co wskazuje na zmianę mentalnościową w społeczeństwie, w którym przez dziesięciolecia dominował model rodziny z jednym, albo najwyżej dwojgiem dzieci)¹.

Według danych Narodowego Komitetu Statystycznego, opublikowanych w Roczniku Demograficznym w 2016, Białorusini zaczęli znacznie później żenić się i rodzić dzieci. Jeśli w 2005 roku przeciętny wiek zawierania małżeństwa wynosił 23,5 roku, to w 2016 roku - już 25,6 lat. Na Białorusi, istnieje tendencja wzrostu średniego wieku matek przy pierwszym porodzie. Średni wiek matek przy pierwszym porodzie wzrósł z 24,9 lat w 2010 roku do 26,3 lat w 2016 roku. Średni wiek zamążpójścia dla kobiet wzrósł powyżej 25 roku. Dla mężczyzn, trend wzrostowy jest podobny, średni wiek wzrósł do 28 roku życia.¹

Władze prowadzą akcje promujące rodzinę.

Państwo utworzyło system świadczeń społecznych, gwarancji i ulg dla rodzin z dziećmi w celu stymulacji wskaźnika urodzeń. Świadczenia rozpoczynają się wraz z narodzinami dziecka.

- Tak na przykład, pracująca matka lub inny dorosły sprawujący opiekę nad dzieckiem do 3 roku życia dziecka ma zagwarantowany urlop wychowawczy, z zachowaniem miejsca pracy, oraz po urlopie pracodawca nie ma prawa zwolnić matkę wychowującą dziecko do 5 roku życia dziecka.
- Obecnie istnieje jednorazowy finansowy dodatek za narodziny dziecka. Dodatek za pierwsze dziecko wynosi (około 820 €). Za urodziny drugiego i kolejnego dziecka państwo płaci rodzicom dodatek w wysokości około 1140€).

¹¹ <http://brestcity.com/blog/srednij-voznast-mamy-pri-rozhdenii-pervogo-rebenka-263-goda>

- Kobieta po urodzeniu dziecka ma prawo do płatnego urlopu macierzyńskiego w ciągu 3 lat od porodu, dostaje miesięcznie około 120€.
- Zabroniona jest nieuzasadniona odmowa zawarcia umowy o pracę z kobietami z przyczyn związanych z ciążą lub posiadaniem dzieci w wieku poniżej 3 lat. W sytuacji samotnych matek, nie można odmówić zatrudnienia przy posiadaniu dziecka w wieku poniżej 14 lat (dziecka niepełnosprawnego - do 18 lat).
- Zabrania się pracy w godzinach nadliczbowych, pracy w dni świąteczne, weekendy i wysyłania w podróże służbowe kobiet z dziećmi poniżej 3 lat. Zatrudnienie w tych warunkach wymaga pisemnej zgody kobiet.
- Rodzina uzyskuje status wielodzietnej po urodzeniu trzeciego dziecka i posiadaniu innych dzieci poniżej 18 lat.

Te wszystkie świadczenia były by bardzo dobre i mogłyby polepszyć stan demograficzny na Białorusi gdyby nie skutki kryzysu ekonomicznego do tej pory mocno są odczuwalne. Powodują one w ostatnich latach ogromne bezrobocie i brak stabilności ekonomicznej.

Państwo aktywnie wspiera wielodzietne rodziny.

- Ulga podatkowa po urodzeniu 2 dziecka na każde dziecko wynosi około 21€.
- Rodzinę zwalnia się od podatku na nieruchomości.
- Wielodzietną rodziną ma prawo na udostępnienie preferencyjnych kredytów (ulgowych) na uzyskanie mieszkania albo budowy domu (od 2016 roku po urodzeniu 4 dziecka).
- Dotacja finansowa (bezzwrotna) na budownictwo, remont lub nabycie mieszkania została skasowana w 2016 roku.
- Pomoc państwowa w formie zwrotu kredytu (**3 dzieci – 75%, 4 i więcej dzieci – 100%**) - **przy dodatnim saldo ekonomicznym państwa (od 2016 roku świadczenie zawieszono)**
- Dzieci z dużych rodzin mają prawo do darmowych posiłków w szkołach, podręczników, a także innych pomocy w roku szkolnym.
- W 2015 roku dodatkowo wprowadzono zasiłek „Kapitał macierzyński” – 10000\$ na każde 3 i następane dzieci (skorzystać z owej sumy rodzina będzie mogła po 18 roku życia dziecka oraz wydać ją na studia bądź polepszenie warunków mieszkaniowych rodziny (na razie jeszcze nikt nie skorzystał z tego świadczenia – nie minęło 18 lat).
- Zwolnienie z obowiązkowej służby wojskowej dla ojców wychowujących trójkę dzieci.

Niestety Rząd Białorusi również stymuluje poziom urodzin na inne sposoby. Wśród nich są – udostępniane preferencyjnie kredyty na zapłodnienie in vitro dla par cierpiących na bezpłodność.

Obecna sytuacja

Ogólnie rzecz biorąc, polityka państwa w zakresie ochrony dzieci przynosi owoce: ilość dokonanych zabiegów aborcji od 2010 do 2016 roku zmniejszył się o 25%. W sumie 29 797 aborcji przeprowadzono na Białorusi w ubiegłym roku, podczas gdy w 2013 r liczba ta wynosiła 31 206.ⁱⁱ

Kościół Katolicki i Białoruska Cerkiew Prawosławna na Białorusi zatrważeni problemami współczesnego kryzysu w rodzinie zaoferowały państwu swoją pomoc we wzmocnieniu duchowego i moralnego fundamentu rodziny, w odrodzeniu wartości rodzinnych, ochrony macierzyństwa i najsłabszych.

- Wynikiem tych wspólnych działań jest to, że dnia 11 stycznia 2013 Uchwałą Rady Ministrów № 23 została zmniejszona lista socjalnych wskazań do aborcji z dziesięciu do dwóch pozycji. **Teraz dokonać aborcji ze względów socjalnych, na Białorusi w okresie do 22 tygodnia, mogą kobiety, które zaszły w ciążę w wyniku gwałtu, i te, których sąd pozbawił praw rodzicielskich.**

Wcześniej na liście wskazań socjalnych do aborcji oprócz powyższych dwóch punktów były dające możliwość dokonania aborcji przez kobietę; jeżeli mąż znajduje się w więzieniu, przy inwalidztwie I, II grupy, przy posiadaniu dziecka z niepełnosprawnością, w wypadku śmierci męża podczas ciąży kobiety, gdy zostały złożone dokumenty o rozwód w okresie ciąży, gdy wystąpiła ciąża mnoga, obecność trojga lub więcej dzieci w rodzinie, bezrobocie kobiety lub jej męża w czasie ciąży, obecność statusu uchodźcy. Z listy wskazań medycznych do aborcji, usunięto choroby serca i cukrzycę,

- Osiągnięciem wspólnych działań Kościoła Katolickiego i Cerkwii Prawosławnej jest to, że na **Białorusi, lekarze mają prawo odmówić wykonania aborcji, mogą dokonać** przekierowania pacjenta do innego specjalisty.
- Ponadto ustawa wprowadza obowiązek organizacji przez ośrodek opieki zdrowotnej, stworzenia warunków, do przeprowadzenia konsultacji psychologicznej dla kobiet zgłaszających się na aborcję.
- Również wprowadzono ograniczenia dla dokonania męskiej sterylizacji. Sterylizacja może być przeprowadzona po 35 roku życia, lub gdy pacjent posiada co najmniej dwoje dzieci.²

²<http://doktora.by/novosti-mediciny/pravo-otkazyvat-v-provedenii-aborta-v-belarusi-zakrepili-zakonodatelno-perechen>

Ważną wspólną inicjatywą Kościoła Katolickiego z Kościołem Prawosławnym na Białorusi był **Pilotażowy projekt doradztwa** przed aborcją wspólnie z Wydziałem Macierzyństwa Ministerstwa Zdrowia Republiki Białorusi w latach 2010-2011. W ramach tej kampanii w klinikach położniczych w Mińsku prowadzone były następujące działania:

1. Rozpracowanie programu i zaproszenie odpowiednich specjalistów oraz wolontariuszy dla realizacji danego projektu.
2. Szkolenia dla pracowników służby medycznej "Poradnictwo kobiet w trudnej sytuacji prokreacyjnej" – 1 raz w miesiącu.
3. Zabezpieczenie materialne szkoleń (pomieszczenia, posiłki i materiały).
4. Lekcje i indywidualne konsultacje w ginekologicznych przychodniach Mińska z modlitewnym zapleczem – 3 razy w tygodniu prowadzone przez 3 wolontariuszy.
5. Przygotowanie i rozprowadzenie ulotek, książek, wideomateriałów i innych niezbędnych dla danej działalności, promujących wartość i piękno życia człowieka.
6. Pomoc materialna kobietom w stanie błogosławionym oraz po urodzeniu dziecka.
7. Zabezpieczenie ewentualnym „Domem samotnej matki”.

Ministerstwo Zdrowia udostępniło w wybranych klinikach pomieszczenie i zobowiązywało kobietę, która przyszła dokonać aborcji do uczestniczenia w konsultacji prowadzonej przez naszych doradców. Mimo, że projekt pilotażowy jest oficjalnie zakończony my jednak kontynuujemy naszą pracę w ramach pracy Duszpasterstwa rodzin i prawosławnego Stowarzyszenia "Matula" centrum pro-life Kościoła Prawosławnego. Mamy jednocześnie obietnicę, Ministerstwa Zdrowia, że tego rodzaju działalność będzie rozszerzona na wszystkie kliniki aborcyjne w Białorusi

Zagrożenia dla współczesnej rodziny białoruskiej:

Pomimo istniejącej prorodzinnej polityki rządu, instytucja rodziny na Białorusi narażona jest w całości na wiele niebezpieczeństw i zagrożeń.

- Jednym z największych problemów na Białorusi są **rozwoły**. Według ostatnich statystyk **50% zawieranych związków** rozpada się w ciągu roku. Według danych

ONZ, Białoruś zajmuje drugie miejsce na świecie pod względem rozwodów. Na 1000 zawartych związków przypada 578 rozwodów

- - **Feminizm** (jako ruch mający na celu zmianę struktury wartości, zmniejszenia lub całkowitego zniszczenia wartości rodzinnych, aspiracje zawodowe idealizacji kobiety), częściowo z powodu, zniszczenia znacznej części męskiej populacji Białorusi w XX wieku;
- - **Niski poziom dojrzałości emocjonalnej, infantyizm młodych ludzi;**
- - Technologie sztucznego zapłodnienia, w szczególności, in vitro - otrzymały wsparcie na poziomie krajowym (w Mińsku działa 5 centrów sztucznego zapłodnienia, w tym 2 państwowe, W kraju - 12).
- Młodzi Białorusini coraz bardziej przejmują zachodni model życia konsumpcyjnego. Coraz więcej młodych par żyje bez ślubu, na próbę.
- Kobiety powszechnie stosują środki antykoncepcyjne, które są zalecane przez lekarzy. **Pigułki hormonalne** są publicznie dostępne i są sprzedawane po bardzo niskich cenach. Kobiety przyjmujące środki antykoncepcyjne i spiralę, nie uważają tego za grzech.
- **Swobodny i łatwy dostęp do antykoncepcji wczesnoporonnej („pigulka dzień po”) bez recepty i swobodny dostęp do aborcji farmakologicznej.**
- Każde czwarte małżeństwo na Białorusi nie ma dzieci (**problem niepłodności**).
- Prawnie dozwolone jest **macierzyństwo zastępcze**.
- Trudności gospodarcze, brak wartości moralnych często prowadzą do nadużywania i wzrostu **uzależnienia od palenia, alkoholu, narkotyków i substancji psychoaktywnych**. Wiele rodzin na Białorusi jest dotkniętych problemem alkoholizmu. Spożywają alkohol nie tylko mężczyźni, ale także kobiety, a często dzieci, zwłaszcza jeśli są wychowywane bez opieki dorosłych. Niskie ceny napojów alkoholowych przyczyniają się do rozwoju alkoholizmu.
- Charakterystyczną cechą życia rodzinnego na Białorusi są mieszane małżeństwa. Wynika to z faktu, że społeczeństwo składa się z ludzi różnych wyznań: katolicy, prawosławni, protestanci, luteranie, żydzi, niewierzący itp.
- Powszechnym zjawiskiem jest **emigracja młodych ludzi do dużych miast oraz za granicę** przez co dramatycznie zmienia się struktura społeczna Białorusi.
- **Z ostatniej chwili: 17 lutego 2017 roku Rada Ministrów Białorusi swojej decyzji № 149 zatwierdziła krajowy plan działania na rzecz genderowej równości płci**

w Republice Białoruś na lata 2017- 2020, a także listę działań dla realizacji planu w szkolnictwie i społeczeństwie białoruskim.

- W ostatnim czasie rodzice są zaniepokojeni samobójstwami ich dzieci, zwłaszcza dziewczynek, którzy zostają wciągnięci do gry komputerowej nazywanej „4.20”. Ta gra polega na wykonywaniu poleceń sterującej zachowaniem nieznanej osoby ze świata wirtualnego prowadzących do samobójstwa.
- W 2016 roku została wprowadzona w życie ustawa o nieruchomości, która znosi istnienie wszelkiego rodzaju mieszkań socjalnych i służbowych. Te mieszkania zostały włączone do funduszu mieszkań komercyjnych (mieszkania państwowe do wynajęcia) w związku z czym duża liczba rodzin została bez dachu nad głową bo nie są w stanie płacić wygórowany ceny komercyjnej.
- W sytuacji totalnego bezrobocia (duże zakłady przemysłowe pracują po 4 dni w tygodniu) został wprowadzony podatek na niepracujących, którym objęto miliony obywateli. Obecnie to stało się przyczyną niepokoju społecznego wyrażanego na ulicznych demonstracjach.

Działania na rzecz rodzin na Białorusi

W Białorusi Konferencja Katolickich Biskupów w 1999 roku duszpasterstwu rodzin nadała formy organizacyjne, wyznaczając biskupa odpowiedzialnego za duszpasterstwo rodzin. W każdej diecezji wyznaczono również kapłana, który wspierany przez osoby świeckie odpowiednio przygotowane realizuje podstawowe zadania w tym zakresie pracy. 11 czerwca 2002 roku ta sama Konferencja Biskupów utworzyła Radę ds. rodziny, której zasadniczym celem jest koordynacja pracy z rodziną w poszczególnych diecezjach oraz formacja świeckich, którzy będą służyli rodzinie. Od samego początku Rada ds. Rodzin realizuje zadania wskazane w jej statutach. Organizuje formację świeckich, rekolekcje, poradnie rodzinne i uzależnień, umieszcza artykuły pro rodzinne w prasie i internecie, publikuje książki z katechezami przedmażeńskimi i wartościami rodzinnymi, ulotki wskazujące na zagrożenia aborcji, antykoncepcji, wolnych związków oraz innych jeszcze uzależnień, które degradują rodzinę a w ten sposób i społeczeństwo. Rada ds. rodziny organizuje szkoły rodzenia oraz sympozja, mające za zadanie wzmocnić instytucje małżeństwa a potem ułatwić realizowanie jego zasadniczych celów wynikających z prawa kościelnego. Raz do roku, zawsze w innej diecezji organizowane są pielgrzymki rodzin do różnych sanktuariów, podczas których otrzymują oni formację duchową i intelektualną o tematyce rodzinnej.

W poszczególnych diecezjach działają Wydziały Duszpasterstwa Rodzin, które propagują rodzinę i małżeństwo; organizują duszpasterstwo rodzin; zabiegają o powołanie dekanalnych duszpasterzy rodzin i współpracują z nimi; dbają o wystarczającą liczbę poradni rodzinnych i uzależnień; organizują szkolenia dla przyszłych pracowników duszpasterstwa rodzin; współpracują z Wydziałem Katechetycznym; propagują rekolekcje dla małżonków i rodzin; czuwają nad dobrze zorganizowanym i przeprowadzonym w diecezji przygotowaniem do małżeństwa na wszystkich etapach.

W poszczególnych diecezjach istnieją grupy duszpasterskie rodzin, które spotykają się regularnie na modlitwie i wymianie doświadczeń związanych z radościami i trudnościami życia małżeńskiego. Dla tych grup organizowane są rekolekcje oraz małżeńskie spotkania.

Każda diecezja w miarę możliwości organizuje na swoim terenie poradnie rodzinne i uzależnień, z których korzysta wiele osób, nie tylko tych którzy zawierają małżeństwo, ale przede wszystkim tych, którzy przeżywają problemy i trudności. Z poradni korzystają również ci, którzy popadli w różnorakie uzależnienia: seksualne, alkoholowe i inne.

Osoby odpowiedzialne za rodzinę i małżeństwo w miarę możliwości publikują w prasie artykuły o tematyce rodzinnej oraz uczestniczą w programach telewizyjnych.

W 1994 roku w Mińsku powstała Fundacja Matki Bożej Fatimskiej, która podjęła się misji ratowania dzieci nienarodzonych. Jej wolontariusze zaczęli odwiedzać kliniki aborcyjne, prowadzić wykłady i lekcje dla młodzieży, w szkołach, gimnazjach i na uczelniach wyższych. Ich celem było uświadomienie ludziom, że życie zaczyna się już w momencie poczęcia, i nie jest to żaden „zlepek komórek”, ale dziecko. Powstało czasopismo „Dar Życia” dzięki, któremu udało się uratować wiele dzieci poczętych. Jest to spontaniczna działalność modlitwy w intencji życia nienarodzonych, zwłaszcza przed klinikami aborcyjnymi w której szczególną rolę odegrał „Legion Maryi”.

Oprócz Fundacji Matki Bożej Fatimskiej, na Białorusi powstała także organizacja „Obrona Życia u jej Źródeł”. Jest to organizacja społeczna, która została założona przez ś.p. profesora Tiawłowskiego. Organizacja skupiła w dziele obrony życia katolików i protestantów.

W tym samym czasie, w 1994 roku w Grodnie zaczynają prężnie działać organizacje zajmujące się obroną życia. Zrzeszają wielu wolontariuszy, jak również członków personelu medycznego.

W 2009 roku powstały także kolejne organizacje pro-life, takie jak na przykład „Otwarte serca”. Ta organizacja z kolei wzoruje się na amerykańskim modelu podejmując modlitwę różańcową przed klinikami aborcyjnymi. Wśród nich oprócz katolików jest wielu prawosławnych, jak i grekokatolików, we wspólnych modlitwach uczestniczą także protestanci. Ruch obrony życia na Białorusi zrzesza różne wyznania. W 2011 roku w powiatowym miasteczku Uzda został poświęcony przy kościele pierwszy „grób Dziecka Nienarodzonego”.

Ruchy obrony życia na Białorusi zaczęły powstawać w odpowiedzi na wezwanie św. Jana Pawła II do podjęcia działań w tym kierunku. Jan Paweł II zmienił mentalność zwykłych ludzi. Pod wpływem przykładu życia oraz nauczania Ojca Świętego, nastąpiła zmiana świadomościowa w aspekcie obrony życia. Ten cud przemiany w krajach postkomunistycznych dokonał się właśnie za przyczyną Ojca Świętego i wciąż się dokonuje, bo wciąż na nowo odkrywana jest prawda o godności człowieka. Św. Jan Paweł II jest dla nas źródłem optymizmu i ciągłej zmiany. Jego przykład wciąż nas mobilizuje do tego, żeby się zmieniać i ciągle na nowo odkrywać wartość życia.

- W kraju rozwijają się takie ruchy jak:
- Rodzina Rodzin;
- Domowy Kościół;
- Spotkania małżeńskie;
- Oaza Rodzin
- Equipes Notre-Dame
- Matki w modlitwie i inne.

Na rzecz potrzebujących rodzin, szczególnie rodzin wielodzietnych, działa Caritas, zorganizowany w każdej diecezji. Pomoc finansowa w postaci odzieży, żywności, opieki i pomocy dla najbiedniejszych rodzin. Również dzięki tej organizacji chorzy są w stanie uzyskać bezpłatne leki i opatrunki.

Pozytywny wpływ na umocnienie więzi rodzinnych ma tradycja pielgrzymek, szczególnie do Sanktuarium w Budślawiu, Łagiszynie, Trokelach, Braślawiu i Gudogaju.

Na Białorusi istnieją dwa katolickie wydawnictwa: "Pro Christo» w Mińsku i wydawnictwo diecezjalne w Grodnie, które publikują książki, broszury i książeczki o tematyce rodzinnej.

W Mińsku, jest grupa lekarzy i psychologów, którzy tworzą tzw. "Misję Matki Boskiej Fatimskiej", działających na rzecz obrony życia. Przygotowują prezentacje w szkołach, uniwersytetach, parafiach, szpitalach i poradniach. Również organizują szkolenia dla pracowników służby zdrowia i nauczycieli.

Od wielu lat w Grodnie istnieje specjalistyczna Poradnia Rodzinna, udzielająca pomocy w kryzysach i porad małżeńskich i rodzinnych. W Mińsku natomiast od tego roku rozpoczyna działalność Centrum Rodziny w specjalnie przygotowanych pomieszczeniach. Jest to powszechnie dostępna poradnia rodzinna zatrudniająca specjalistów z zakresu życia rodzinnego i małżeńskiego. Jednym z głównych zadań jest przygotowanie do małżeństwa na zasadzie stałych kursów dla całego miasta i regionu. Oczywiście nie zabrakło działalności związanej z obroną życia.

Studium Życia Rodzinnego w Grodnie, a następnie w Mińsku od wielu lat przygotowuje specjalistów do poradni rodzinnych i instruktorów Naturalnego Planowania Rodziny.

Jest jeszcze jedna inicjatywa, która rozpowszechniona jest w naszym kraju, chodzi tu o „duchową adopcję”. Dzięki systematycznej modlitwie, wiele matek, mających wątpliwości co do sensowności narodzenia dziecka poczętego, zdecydowało się na urodzenie go. Ta akcja stanowi jakże skuteczny sposób pomocy życiu dzieci poczętych, których narodzenie znajduje się w poważnym niebezpieczeństwie. Każdego roku w Uroczystość Zwiastowania Pańskiego rozpoczynamy publiczne zobowiązanie się do tej formy walki o godność i świętość życia ludzkiego.

Propozycje

- **Tworzenie pozytywnego wizerunku rodziny chrześcijańskiej;** Przygotowanie kompletnego programu strategicznego, biorąc pod uwagę kulturowe, społeczno-ekonomiczne i inne realia Białorusi;

- Współpraca z organami legislacyjnymi dla rozwoju inicjatyw legislacyjnych związanych z promocją rodziny, która nie tylko decyduje się na urodzenie większej liczby dzieci, ale także osiąga sukcesy w wychowaniu i edukacji dzieci;
- Współpraca z instytucjami państwowymi w zakresie obrony życia, promowanie punktu widzenia Kościoła dostępnym do zrozumienia językiem, za pomocą atrakcyjnych i prostych obrazów, znaków i symboli;
- Rozwój edukacji katolickiej w pierwszej kolejności, osób świeckich, z udziałem ekspertów znających kulturowe, historyczne, społeczne i inne realia współczesnej Białorusi; Zaangażowanie specjalistów do edukacji katolickiej mających doświadczenie praktyczne.
- Konsekwentne i ciągłe ujawnianie zafałszowanych definicji i pojęć na wszystkich poziomach, w szczególności: "planowania rodziny", „aborcja dzieci niechcianych”, „bezpieczna aborcja”, „antykoncepcja”, "środki wczesnoporonne”.

Zakończenie

W analizie współczesnej rodziny w Białorusi, zauważamy, że jest ona zagubiona wskutek burzliwych przemian; jednocześnie potrzebuje silnego wsparcia ze strony Kościoła. Stąd ważna staje się troska o wspólnotowy wymiar rodziny. Wszystkie działania Duszpasterstwa Rodzin powinny zmierzać do budzenia w rodzinach pragnienia stawania się Kościołem w codzienności.

Na pewno wyzwaniem przed Duszpasterstwem Rodzin jest troska o rodziny w sytuacjach szczególnych. Mamy tutaj do czynienia z duszpasterstwem osób żyjących w związkach niesakramentalnych, rodzin niepełnych, rodzin przeżywających rozłąkę ze względu na emigrację zarobkową, małżeństw mieszanych, rodzin z niepełnosprawnością, a także rodzin w sytuacji cierpienia, śmierci i wdowieństwa.

Na zakończenie należy wskazać najważniejsze przesłanie Papieża Franciszka, który wskazuje na miłosierdzie jako kryterium pozwalające spojrzeć i zrozumieć instytucje małżeństwa. Omówione tutaj formy działalności Kościoła Katolickiego w Białorusi w świetle Adhortacji Posynodalnej „Amoris Laetitia”, zmierzają do umocnienia małżeństwa i rodziny a tym samym do budowania zdrowego i mądrego społeczeństwa, które będzie gotowe wziąć odpowiedzialność za Kościół

i Państwo. Propagowanie wartości religijnych, chrześcijańskich, moralnych przyczynia się ku temu, że w społeczeństwie żyje się lepiej, a człowiek otwarty jest na drugiego człowieka i jego problemy.

ⁱ (численность на начало года; тысяч человек)

Численность населения (на начало года), тыс. человек	9 500	9 481	9 465	9 464	9 468	9 481	9 498	9 505
в том числе:								
мужчины	4 418	4 408	4 398	4 398	4 401	4 409	4 421	4 427
женщины	5 082	5 073	5 067	5 066	5 067	5 072	5 077	5 078
Всего в возрасте:								
моложе трудоспособного (0-15)	1 514	1 513	1 522	1 549	1 580	1 610	1 641	
трудоспособном (мужчины 16-59, женщины 16-54)	5 847	5 804	5 749	5 687	5 623	5 560	5 499	
старше трудоспособного (мужчины 60 и старше, женщины 55 и старше)	2 139	2 164	2 194	2 228	2 265	2 311	2 358	
Удельный вес в общей численности населения, процентов								
городского	74,5	75,1	75,8	76,3	76,8	77,3	77,6	77,9
сельского	25,5	24,9	24,2	23,7	23,2	22,7	22,4	22,1
Естественный прирост, убыль (-) населения, тыс. человек	-29,1	-25,9	-10,6	-7,3	-3,0	-1,0	-1,6 ¹⁾	...

ii

Количество абортсв на 100 родов в регионах Беларуси

